

SPRAWOZDANIA

Międzynarodowe seminarium naukowe pt. „Stosunki polsko-węgiersko-słowackie na przestrzeni wieków”, Nowy Targ, 9–10 marca 2015 roku

Dyplomacja stanowi wyraz polityki międzynarodowej państwa i w tym sensie jest równie wiekowa jak jego istnienie. Zgodnie z tym historia polskiej dyplomacji liczy przeszło tysiąc lat. W ostatnich dziesięcioleciach coraz więcej uwagi poświęca się znaczeniu stosunków między Polską a jej sąsiadami, m.in. Ukrainą, Litwą, Niemcami, Rosją/Związkiem Sowieckim, co ma odzwierciedlenie w obecnej sytuacji geopolitycznej. Podobne działania, w odniesieniu do naszych południowo-zachodnich sąsiadów można zauważyć w projektach polskich instytucji rządowych i naukowych np. Komisji ds. Stosunków Polsko-Czeskich i Polsko-Słowackich Polskiej Akademii Nauk przy Oddziale w Katowicach. Szeroka problematyka zagadnienia stosunków Polski z sąsiadami skłoniła członków Koła Naukowego Doktorantów Historii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (KNDH) do podjęcia naukowego dyskursu nad tym zagadnieniem.

Międzynarodowe seminarium naukowe pt. „Stosunki polsko-węgiersko-słowackie na przestrzeni wieków”, które odbyło się w dniach 9–10 marca 2015 roku w Bursie Gimnazjalnej im. dra Jana Bednarskiego w Nowym Targu (siedzibie Nowotarskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego – PTH), skupiło prelegentów z trzech powyżej wymienionych krajów. Było kontynuacją wcześniejszego projektu KNDH, a mianowicie możliwie szerokiego omówienia i przedyskutowania historii dyplomacji we wzajemnych relacjach między Polską i jej sąsiadami¹. Tegoroczne spotkanie zarówno studentów, dok-

¹ Pierwsze seminarium naukowe z tego cyklu pt. „Stosunki polsko-czeskie na przestrzeni wieku” odbyło się w dniach 25–26 marca 2014 roku w sali kongresowej Książnicy Cieszyńskiej w Cieszynie. Zostało ono zorganizowane przez Koło Naukowe Doktorantów Historii oraz Studenckie Koło Naukowe Historyków im. Joachima Lelewela Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie przy aktywnym wsparciu Cieszyńskiego Oddziału PTH.

torantów, jak i doświadczonych badaczy, w tym samodzielnych pracowników naukowych, zostało zorganizowane przy współpracy z Nowotarskim Oddziałem PTH. Seminarium zostało objęte honorowym patronatem przez konsula generalnego Węgier w Krakowie dr hab. Adrienne Körmendy oraz konsula generalnego Republiki Słowacji w Krakowie Ivana Škorupę. Patronat medialny sprawował „Tygodnik Podhalański”.

Celem seminarium, na które zebrało się 28 referatów i prezentacji zarówno z dziedziny historii, jak i nauk politycznych oraz kultury, było zainspirowanie młodych badaczy, a także lokalnej społeczności do wymiany poglądów oraz zwiększenia zainteresowania dziejami pogranicza i stosunków międzynarodowych.

Obrady merytoryczne rozpoczął mgr Robert Kowalski, prezes Nowotarskiego Oddziału PTH, witając prelegentów oraz zebranych gości. Słowo wstępne do zebranych wygłosił również prof. dr hab. Mariusz Wołos, opiekun KNDH UP oraz mgr Przemysław Jędrzejewski, prezes tegoż Koła. Bogactwo treści wystąpień oraz dobór materiału źródłowego i konkretnych przykładów dowodzi, że prelegenci szczegółowo zbadali problematykę związaną ze stosunkami dyplomatycznymi Polski, Węgier i Słowacji.

Panel inauguracyjny rozpoczął dr hab. Jerzy M. Roszkowski (Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem), który wystąpił z referatem pt. „Wzajemne relacje oraz przenikanie wpływów kulturowych między szlachtą polską i węgierską do XX wieku”. Prelegent zaprezentował powiązania rodowe polskiej magnaterii z domami szlachty węgierskiej m.in. z Batorymi, Zapolyami czy Turzonami. Jako drugi głos zabrał prof. dr hab. Mariusz Wołos (UP), który wprowadził zebranych w arkana niełatwych relacji dwóch „bratanków” – Polaków i Węgrów w XIX i XX wieku. Problematykę związaną bliżej z relacjami polsko-słowackimi przedstawiło kolejnych dwóch referentów: dr Martin Garek (Trnavská Univerzita v Trnave) z prelekcją pt. „Slovensko-polské vzťahy v rokoch 1918–1920”, w której omówił problem ustanowienia granicy polsko-czechosłowackiej po zakończeniu pierwszej wojny światowej, a także dr Łukasz Lewkowicz (UMCS Lublin), przedstawiając koncepcję Milana Hodży na temat federacji państw środkowoeuropejskich.

Drugą część seminarium, organizatorzy poświęcili czasom średniowiecza i okresowi wczesnonowożytnemu. Ciąg wystąpień rozpoczęła Wioleta Dudzik (UP), przytaczając liczne wzmianki na temat Węgier, które wpisane zostały do pierwszej polskiej kroniki autorstwa Anonima zwanego Gallem. Drugi referat Pauliny Kus (UP) pt. „Kazimierz i Klara. XIV-wieczny skandal” dotyczył nieznanych faktów o romansie przyszłego polskiego króla Kazimierza Wielkiego ze szlachcianką węgierską Klarą Zach, który zawiązał się na dworze w Budzie. Bartosz Wachulec oraz Karolina Nowacka (oboje z UP) skupili się

na zagadnieniu dotyczącym wojny granicznej pomiędzy Koroną i Węgry w latach 1471–1474. Konflikt ten był częścią zmagania pomiędzy dwoma państwami o koronę czeską, które trwały od roku 1471 do 1479. Kolejny prelegent Przemysław Jędrzejewski (UP/PTH) skrupulatnie omówił polskie sądy rozjemcze pomiędzy Habsburgami i Janem Zapolją w sporze o koronę św. Stefana w latach trzydziestych XVI wieku, przytaczając m.in. postanowienia ze zjazdu poznańskiego z 1530 roku. Drugą część spotkania zakończył Bronisław Chowaniec-Lejczyk (Uniwersytet Jagielloński), który przytoczył różnorodne przykłady wpływu Krakowa na rozwój kultury baroku, co było widoczne nade wszystko w zabytkach sakralnych Spisza i Orawy.

Ostatni panel pierwszego dnia seminarium rozpoczął się od wystąpienia Tamása Barty (Uniwersytet im. Loránda Eötvösw w Budapeszcie). Dotyczył on związków księcia siedmiogrodzkiego Franciszka Rakoczego z elitami Rzeczypospolitej w okresie wielkiej wojny północnej. Prelegent negatywnie odniósł się do hipotezy, wedle której doszło do romansu księcia z polską magnatką Elżbietą Sieniawską nazywaną „królową bez korony”. Jako następna wygłosiła swój odczyt Monika Bizonová (Prešovská Univerzita v Prešove). Dotyczył on edukacji klasztornej w Podolnicy na przełomie XVII i XVIII stulecia. Autorzy ostatnich dwóch referatów w pierwszym dniu obrad poruszyli problematykę bilateralnych relacji polsko-węgierskich w minionym stuleciu. Pierwszy z nich wygłosił Krzysztof Kloc (UP). Nie tylko przedstawił on sylwetkę Michała Sokolnickiego, wybitnego, choć wciąż mało znanego szerszemu gronu odbiorców dyplomaty i publicyście, ale także jego wkład w negocjacje z Węgry na temat odzyskania przez Polskę niepodległości w czasie działań zbrojnych podczas Wielkiej Wojny jak nazywano wówczas pierwszy konflikt o zasięgu globalnym. Drugi referat wygłosił Gabriel Szustera (UP/PTH) przedstawiając postać księdza Wincentego Danka (1870–1945), twórcy polskiej parafii w dzielnicy Budapesztu – Kőbánya.

Po zakończeniu odczytów nastąpiła ożywiona dyskusja. Ważną kwestię, dotyczącą wspólnego zapożyczenia przez Węgrów i Polaków symboliki heraldycznej podniósł Bartosz Wachulec. Istotny głos zabrał również Krzysztof Kloc, który przypomniał, że także w Polsce dyskutowano o federacji Rzeczypospolitej z innymi państwami, m.in. o idei Związku Bałtyckiego.

Obrady drugiego dnia seminarium koncentrowały się głównie wokół zagadnień historii dyplomacji i stosunków pomiędzy Polską, Słowacją i Węgry w XX wieku. Sesję rozpoczął Łukasz Wiater (Towarzystwo Przyjaciół Orawy/PTH), który zaprezentował referat pt. „Recepcja stosunków polsko-węgiersko-słowackich w okresie kształtowania się ładu wersalskiego w publicystyce ks. Ferdynanda Machaya-starszego”. Jako następna wystąpiła Michaela Benová (Trnavská Univerzita v Trnave), która omówiła stosunek Słowaków

do koncepcji Międzymorza czy Trzeciej Europy promowanych przez Polaków już w międzywojniu, a także przez Czechów podczas drugiej wojny światowej. Natalia Gabryś (UP) zaakcentowała sprawę trudnych stosunków polsko-węgierskich po zakończeniu konferencji monachijskiej, zwracając uwagę m.in. na problemy regenta węgierskiego Mikłósa Horthyego w relacjach z władzami Trzeciej Rzeszy wynikające w niemałym stopniu z jego biernej postawy wobec polityki Hitlera względem Rzeczypospolitej. Trudny temat z historii relacji polsko-czechosłowackich zaprezentował Przemysław Lisowski (UP), skupiając się na informacjach zamieszczonych w polskiej prasie, które dotyczyły zajęcia przez Wojsko Polskie Orawy i Spiszu w 1938 roku.

Kolejny panel otworzył Robert Kowalski (Uniwersytet Rzeszowski/PTH), omawiając szczegółowo antypolską kampanię propagandową na Słowacji w czasie prac komisji delimitacyjnej, która miała miejsce jesienią 1938 roku. Marek Skawiński (PTH) przedstawił z kolei problem granicy polsko-słowackiej w latach 1938–1939 w ujęciu etnicznym i funkcjonalnym, natomiast Elżbieta Łukuś (PTH) omówiła w interesujący sposób wpływ węgierskiej sztuki na kulturę i architekturę Żamagórz Spiskiego. Dwa referaty zamykające panel dotyczyły trudnego okresu drugiej wojny światowej. Paweł Klęk zaprezentował drażliwą kwestię udziału Słowacji po stronie hitlerowskich Niemiec i ZSRR w trakcie wojny obronnej Polski we wrześniu 1939 r. Eduard Laincz (Lubovnianske múzeum – hrad Stará Lubovòda) wygłosił odczyt pt. „Život na slovensko-polskom po hraničí v rokoch 1939–1943 (so zameraním na inkorporované územie severných Spiša)”.

Ostatnia część dwudniowego seminarium również dotyczyła burzliwego okresu drugiej wojny światowej. Panel rozpoczęła Halina Kumur (UP), przedstawiając szczegółowo losy polskich uchodźców na Węgrzech, a także powołanego Komitetu Obywatelskiego do spraw Opieki nad Uchodźcami Polskimi, którym kierował Henryk Sławik. Podobnie tematycznie wystąpienie zaprezentował Tomasz Szygulski (UP), który skupił się również nad dziejami polskiej emigracji na Węgrzech, ale w aspekcie życia kulturowego i politycznego. Kontrowersyjny charakter miał odczyt Krzysztofa Śmigielskiego (UP) pt. „Goralenvolk, zdrada czy może konieczność?” W kolejnym wystąpieniu Kamila Stasiak (UP) skrupulatnie omówił wypadki zestrzeleń samolotów lecących z zaopatrzeniem dla polskiego podziemia, które miały miejsce nad terytorium administracyjnym Węgier. Mimo, iż południowa trasa lotów z Włoch została otwarta jeszcze w 1943 roku i funkcjonowała aż do grudnia 1944 roku, najdotkliwsze straty alianckiego lotnictwa nad Węgrami przypadły na czas powstania warszawskiego i były przede wszystkim skutkiem ataków niemieckich pilotów myśliwskich. Magdalena Woszczyk i Monika Tomczyk (obie z UP) zaprezentowały udział Węgrów w powstaniu warszawskim i pomoc udzielo-

ną przez nich uczestnikom walki o wolność w polskiej stolicy. Ostatnią prele-gentką była Katarzyna Odrzywołek (UP), która scharakteryzowała konflikty pomiędzy Polakami oraz mniejszością słowacką występujące bynajmniej nie tylko w przeszłości, ale i współcześnie.

Uroczyste zakończenie obrad zostało poprzedzone kompleksowym pod-sumowaniem dokonany przez dra hab. Jerzego Roszkowskiego i mgra Ro-bertha Kowalskiego, którzy podkreślili wysoki poziom merytoryczny wygłoszo-nych referatów, akcentując zarazem młody wiek większości prelegentów. Ich zdaniem, tylko cykliczne spotkania pracowników naukowych, doktorantów i studentów mogą zaowocować większą popularyzacją zagadnień związanych z pograniczem i historią relacji dyplomatycznych pomiędzy sąsiadami. Obaj mówcy podkreślili, że seminarium stało się płaszczyzną wymiany poglądów oraz asumptem do dalszych spotkań. Warto dodać, że w obradach udział wzięło wielu mieszkańców Podhala, Spiszu i Orawy, w tym nauczyciele oraz młodzież gimnazjalna i licealna z Nowego Targu. Nie tylko przysłuchiwali się oni obradom, ale i aktywnie uczestniczyli w dyskusjach. Tym samym młodzi mieszkańcy regionu mogli się zapoznać z ciekawą, acz trudną historią pogra-nicza.

Organizowanie spotkań poza murami uczelni pozwala wyjść z dyskursem naukowym ku szerszemu gronu odbiorców. Jest to niezwykle cenne, zwłasz-cza kiedy analizuje się tematykę pogranicza, która w największym stopniu dotyczy mieszkańców regionu, gdzie odbywają się obrady. Warto podkreślić, że współpraca ośrodków akademickich z lokalnymi oddziałami PTH, w tym konkretnym wypadku z członkami Towarzystwa z Nowego Targu, przynosi obustronne korzyści, w tym warsztatowe. Jest zarazem świetną okazją dla mło-dych adeptów nauk historycznych do zebrania wspomnień i relacji uczestni-ków wydarzeń. Tak też i było podczas dyskusji zamykającej seminarium.

*Przemysław Jędrzejewski
Gabriel Szuster*